

D. D.
DISSERTATIO JURIDICA,
DE
**PRISCO IN PATRIA
SERVORUM JURE.**

PARS TERTIA,

QUAM

SUFFRAGANTE CONSULTISSIMA FACULTATE JURIDICA
IN REGIA ACAD. ABOËNSI,

PRÆSIDE

MATTHIA CALONIO,

JURIS PROF. REG. ET ORD.

Publice ventilandam proponit

JOHANNES HENRICUS JOHN,
Tavastensis.

In AUDIT. MAJORI Die XII. Nov. MDCCLXXXVIII.

H. A. M. C.

ABOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

DISSERTATIO JURIDICA

DE

PRISCO IN PATRIA SERVITORUM JURE

PARS TERTIA

GRATIA

SUBSIGILLIO CONSILII ACADEMICI

IN REGIA ACADEMIA

PRESIDE

MATTHIAS CALONIO

JURIS DOCTORI

Publico Professori

JOHANNES HENRICUS

PROFESSOR

IN AUSTRIACIS XII. NOV. MDCCLXXII.

IN AUSTRIA

§. XXII.

Consideravimus hætenus *Servos* qua suam *originem* & qua *statum* suum *domesticum*. Sequitur ut dispiciamus, an quoddam eorum in *civitate* fuerit momentum, & quam fortassis in foro *privato* vel *civili* vel *criminali* personam sustinuerint. Quod prius adtinet, existimaverim ex iis, quæ de absoluta dominorum in servos suos potestate proxime disputata sunt, colligi nullo negotio posse, eos *domus* solius, non *civitatis* partem constituisse. Et enim cum privati peculii res essent, & suis quique patribus familias obnoxii, adstricto adeo subjectionis genere, ut adstrictius aliud de subdito in ullo unquam regno quam demumcunque despotico ne cogitari quidem poterit; liquido satis apparet, per ipsam rei naturam & quatenus *individua* est *majestatis* ratio, fieri neutiquam potuisse, ut jus quoddam in illis, qua talibus, *civile imperium* sibi vindicaret. Imperabat scilicet Princeps *ingenuis* ex jure & lege: *ingenui* contra ex suo arbitrio, nullis hoc in puncto legum repagulis circumsepto, dominationem in sua exercebant *mancipia*, quorum ideo nullus, nisi *mediatus*, cum republica fuit nexus. Per se igitur *Servi*, ut *obligationum* omnium, sic & *jurium* e statu civitatis pendentium & erant & censebantur incapaces. Ut de *Comitiorum* jure, sine præstructo *pleno* fundi alicujus *dominio* ne intelligibili quidem, adeoque nec ad *ingenuos* omnes *exporrecto*

O

nihil

nihil jam dicam, is procul dubio hac tempestate, qua universa respublica nostra ad militarem adhuc composita erat rationem, præcipuus fuit, qui civis dignationem exprimeret character, ut in bellicis expeditionibus sive defendendæ sive ulciscendæ patriæ causâ susceptis, *militia* defungi, & in signum honorificentissimi juris *armis accingi* alicui liceret. Hanc vero *armorum gestandorum* prærogativam, hæcque bellici discriminis subeundi decora ingenuis solis mores & leges reservaverant. Neque ad notissimæ rei veritatem evincendam alio opus fuerit argumento, quam quod *justa arma*, tanquam quæ aperte gestari solita liberorum hominum essent insignia, *Folkvapn et Folkvahn* in Jure adpellentur, clandestinarumque cædium instrumentis, *Mordvapn*, utpote quorum contra alios homines usus *Servis* solis & degeneribus aliis tenebrionibus conveniret, opponantur (a). Meminit quidem TACITUS, *apud*
Svio-

(a) Justa arma quænam fuerint, discere in primis est ex XIV. 2. *Thingbm. B. Helsl.* Nu skal hvar vigher man, sum atirtan ára gammal er, hava fám Folkvapn, Sværd aller Öxá, gladium aut securim, Færnhatt, g. leam, (qui & Kjätillböd VI. 1. *WadhamBl. ÖGL.* dicitur,) Skjöld scutum, Brynju aller Musu, loricam, ok Bugbu með trim tylstum arfsóð, arcum cum trina sagittarum dodecade. Hæc in separatione bonorum conjugaliū marito superstici per modum præcipui cedebant. X. 2. *ÁBl. UplL. VI. §. GipnB. SudermL. XIV. ÁB. WestmL.* Hæc patre defuncto filiis cedebant, filiabus exclusis. X. 3. *AB. UplL. XIV. 3. ÁB. Helsl.* His patrata cædes aut inflicta alicui vulnera simplici luebantur multa VI. 1. XI. 1. *WadhamB. ÖGL. XV. 1. DrB. ibd. XLIV. ManbB. DalL.* cfr. *Ihre Gloss.* voce folk. De singulis vero hisce & variis eorum speciebus varia & scitu & lectu jucunda dabunt præter alios REENHJELM in nott ad Thorst. *Wikings. S. p. 76 seqq.*

Swionas arma non in promiscuo, sed clausa sub custode & quidem servo fuisse, quia subitos hostium incurfus prohiberet Oceanus (a). Sed in manifesto eum errore versatum & falsis rumoribus deceptum jam dudum a REENHJELMIO diligenter satis est ostensum (b). Valet potius de nostratibus, quod de cæteris Germanis idem refert TACITUS, eos, ex quo suscepturos civitas probasset, nihil neque publicæ neque privatæ rei nisi armatos agere consuevisse (c). Monstrant nempe & domesticarum legum fragmina & Historiarum monumenta non modo liberos adolescentes potestate patria exeuntes armis sollenniter instructos (d); verum & ingenuos omnes continuo armorum usu adeousque delectatos,

O 2

ut

J. ERICHSEN in notis ad *Speculum Regale Norvegicum*, Kungs-Skuggslið, a HALED. EINERSEN editum a pag. 372 ad p. 430. & CAR. REINH. BERCH in tractatu om *fordna Svenska Krigsvapn*, qui secundis curis elaboratus Tomo II Collectionis GAHMIA-NÆ ang. *Svea Rikes LandtMilice*, præfationis loco præmissus habetur. Quem in modum autem his contradistincta fuerint *Mordvapn* & quæ talia censi sueverint optime docet XXVI Manb Bl. SudermL. *Kan Drapare ej varda takin med, vâri sik med Edbe Trätölptum at han then man drap med FOLKVAPNUM ok ej med MORDVAPNUM. Tbättâ äru Mordvapn, Tålgbe-kniver, Matkniver, arf af Bogba, culter fabrilis, culter cibarius & spiculum sagittæ.* His aliquem occidisse aut vulnerasse, ut forti viro indignum, ita turpe & infame habebatur scelus, prout id & hic locus & pleraque nuper allegata ostendunt. cfr. *Jus Jutic. Lib. III. c. 22.*

(a) de Mor. Germ. c. 44.

(b) l. cit. p. 76-80. cfr. WILDE Hist. Pragm. Svec. c. III. Sect. I. §. 15. p. 327.

(c) l. cit. c. 13.

(d) XIV. 2. Thingm. B. HelsL.

ut *vivi* nec ad *convivia* (a), nec ad *concilia* populi & *iudicia* (b), nec ad ipsa *sacra* celebranda (c), inermes unquam accederent; *morituri* autem carissimum hunc suum adparatum in eodem secum aut rogo comburendum, aut tumulo consepeliendum vellent (d). Nec cuiquam ignotum est, quam, cum tandem de interna pace ac quiete ordinatius constituenda laborari cœpisset, lente & difficulter processerit istud arma plebis manibus eripiendi consilium. Dum autem sic nemo, nisi qui ingenuus, *Miles* esse posset, facile intelligitur *Servos* ab omni armorum ac militiæ communione fuisse exclusos. Qua de causâ neque dominis licebat eos sua vice in aciem mittere, aut ex iis, nisi dominio eorum privari vellent, imperatum sibi militum numerum supplere (e). Plurimum sane privatæ securitatis inter-

erat,

(a) VIII. 2. *GipnB. ÓGL. STURLÆS. Fngl. S. c. 24. He-
rauds S. c. 2, p. 4. TACITUS l. cit. c. 18.*

(b) Cum Comitiorum decreta & Judiciorum Sententiæ vel *concussione* vel *contactu* armorum aut ratihabenda aut fir-
manda mores legesque juberent, necesse plane erat ut arma-
ti singulis his conventibus interessent. cfr. STURLÆS. *Olaf H.*
S. c. 81. BARTHOLIN. *Antiqq. Danic. Lib. I. c. 6. pp. 78. 79.*
IHRE *Gloss* voce *Wapntak. X. 1. KunB. Hells.*

(c) XIII. *KirkB. Up1E. in fin. XIV. 9. Kyrk.B. LL. cfr.*
III. 4. *EdsôB. ÓGL.* Hinc & vestibula templorum, in qui-
bus coetum sacrum frequentaturi, arma sua deponebant
Wapnbus & *Waknbus* dicta, voce etiamnum XLVI. 4. *MGBI.*
retenta. cfr. IHRE *l. cit. v. Wapn.*

(d) STURLÆS. *Heims Kr. in Præfat. & Hervarar S. c. 5.*
in fin. VERELIUS in nott. ad b. l. BARTHOLIN l. cit. Lib. II. c.
XIII. p. 562. *seqq.*

(e) Veritatem hujus asserti facile quidem elicies ex super-
stitibus. quæ de expeditione bellica instruenda agunt, juris

erat, ut ab armorum usu arcerentur homines, quos miseriarum suarum pertæsos & virium fiducia exstimulatos facillime eo proVectum iri audaciæ ac temeritatis, ut libertatis recuperandæ gratia tela a hostibus in dominos suos verterent, pronum satis erat ad suspicandum. Extremæ præterea fuisset stoliditatis, hoc in primis ævo, quo artis bellicæ & militaris disciplinæ facies ab ea quæ hodie est tantopere distabat, negotium tutandæ civitatis, quod viros desiderabat pro aris et focis propriis suis sumtibus dimicatu-
turos, famelicæ credi mancipiorum colluviei, cui ab infelicissimo etiam præliorum exitu sperandi, quam metuendi,

O 3

locu-

antiqui locis X. XI. XII. *KunBl. UplL. X. XI. XII. KunB. SudermL. XII. KunB. WestmL.* quippe quæ dum ingenuos omnes, quin imo & de his conductitios famulos, *Legbodränger*, & vagabundos, *Löske män*, ad militiam ineundam & censum militarem præstandum obstringunt, servorum ne verbulo quidem mentionem faciunt. At dilucidius est quod hujus rei perhibet testimonium *Jus Jutic. Lib. III. c. 2. End kommer Thrael i Letbing paa hans Husbondes vegne; Daa maa Kongen tage bannem til sig, om band vil, eller måle bannem frels for hver mand:* quibus consona sunt, quæ habet, *K. Eriks Sielandsk. Lov. V. 12.* Pari fere ratione *Romani* dominos, qui scientes servos suos militatum ablegassent, cadere eorum dominio voluerunt; servos vero qui insciis dominis ad signa semet contulissent, militia spoliatos in pristinum dominium trahendos sanxerunt *I. 6. Cod. qui milit. possint.* Quod autem apud *Wifigothos, Francos, Longobardos* & alias nonnullas gentes *Germanicas*, domini certam partem servorum in hostem secum ducere tenerentur, prout *Legg. Wifig. Lib. IX. 2. 9. Capit. Reg. Franc. cap. I. II. a. 812* præceptum legitur, ejus rei ratio ex inducta in his gentibus universæ plebi devictæ adscriptitia servitute, & enata hinc infinita pæne servorum propriis penatibus gaudentium multitudine, est repetenda.

locupletior futura videbatur materies. Hinc, quamquam non Reges solum, sed & cæteri, quotquot dignitate aliqua & opibus emerent, militatum profecti, servos quorum spectatior sibi esset fides, quosque ad obsequia promptiores reperissent, secum ducerent, vix tamen ii, præterquam ad privatum vel satellitium, vel famulatum, vel ad serviles, quæ in castris occurrerent, operas exsequendas, prout inter se ordine differrent, adhiberi solebant. Unde & fluxisse videtur, quæ in actis mediæ ævi frequens occurrit inter *Armigeros* & *Milites* distinctio, illis videlicet in infimo velut quodam militiæ gradu computatis (a). Et licet non penitus negaverim nonnullum his armaturæ usum, sequiori præsertim ævo, fuisse indultum, extra dubitationem tamen positum crediderim id honoris cæteris vilioribus servis minime contigisse (b). Cui & rei, simulac mancipiorum paucitati acceptum referendum est, quod si unicum exceperis a *Tunio* servo contra Regem *EIGILLUM* motum

(a) *du CANGE in Glossar. med. & inf. Latin. voce Armiger*
WESTPHAL, Monum. Cimbr. T. III, p. 1514. in notis.

(b) Saltem *Servus*, qui *DAGUM Sapientem* ex improvise ad ortus percussit, *furca* tantum *fanaria*, *Hyetjugu*, (quam vocem male lectam *sagittam* perperam interpretatus est *PERINGSKÖLD*) instructus legi. *STURLÆ. Fngl. S. c. 21.* Simile fere instrumentum, *furcam* nimirum *finariam*, manu tenuisse *Burstium HAKONI annosi* servum, dum *HAKONO Sigurdi*, *OLAVUM Tryggvonidem* puerum vi abducturo, verbera minaretur, refert *ODDO Monachus. Olaf Trygv. S. c. 2 p. 11.* Solo etiam cultro accinctus fuit *Thormod Karker*, servus & satelles *HAKONI Jarl*, dum hunc dominum suum nefario ausu interfecit, *STURLÆ, Olaf Trygv. S. c. 54.*

tum (a), vix aliud ullum in Svionica nostra historia compareat *Servilis belli* vestigium. Accidit quidem, quod minime diffitendum, & in Septentrione nostro nonnunquam, ut servi etiam ad vexilla vocarentur. *Thrandhemenses* in *Norvegia* OLAVO *Tryggvoni*, ipsis licet contranitentibus, pagana sacra vi abolituro, cum vim opponendam judicassent, tam *ingenuos* quam *servos* ad arma capeffenda invitabant (b). Idem fecerunt hi pariter ac *Vorsicæ & Valdresicæ* incolæ, cum OLAVUM *Sanctum* eadem de mutandis Sacris consilia agitantem inaudirent (c). Cautum etiam erat *Frosthingensium* legibus, ut allata in domum alicujus tessera, hostilis adventus nuncia, coire tenerentur & *ingenui & servi*, ubi id necessitas postularet (d). Verum quotus quisque fuit populus, qui vel intestinis vexatus diffidiis, vel pro conscientiarum libertate pugnaturus, vel rebus cæterum desperatis, *Servitia & ergastula* etiam ipsa non armaverit (e). Ut ex his proinde, quæ præter consuetum bellandi ordinem dira imperante necessitate evenerunt, nullum, quod nostræ adsertioni officiat, exculpi queat argumentum.

§. XXIII.

(a) STURLÆS. *Engl. S. c.* 30.

(b) Idem *Olaf Trygv. S. c.* 72. *Einn Bændor sneyro Thingbodi i berör ok stefndo saman THÆGN oc THRAEL um allan Tbrandheim.*

(c) Idem *K. Olaf H. S. capp.* 37 & 129.

(d) Legem ipsam e *cap. III. Landvörn Bl.* adducit VERELIUS in *notæ ad Hist. Gothric. c. I. pp.* 21. 22. *Tbvi at tha skal fara THÆGN oc THRAEL ef thess tharf vid.*

(e) Exempla ejus rei qui desiderat, adeat BODIN. *de republ. Lib. I. c.* 5. ALEXANDR *ab Alex. Genial. Dier. Lib. VI. c.* 22.

§. XXIII.

Quum vero sic ad *militiam*, quæ fons quasi & scaturigo exstitit omnis civilis dignitatis, *Servi* regulariter non admitterentur, haud difficile est ad intelligendum eos a reliquis *publicis honoribus* tanto magis fuisse depullos. Præterquam enim quod duo illa, *mandatarium* agere civitatis, & privati esse *mancipium*: Solis *legibus*, quæ surdam & inexorabilem interpretantur civitatis voluntatem obsequium debere, & ad flexiles in omnem partem *heriles nutus* se componendi necessitate constringi: res essent communi omnium iudicio adeo sibi invicem oppositæ, ut una consistere nullo modo possent; tanta quoque ex conditionis suæ abiectione illis impressa hæsit perfidiæ & improbitatis macula, ut ne manumissione quidem quandam libertatis speciem adsecuti, idonei judicarentur qui publicis civitatis negotiis administrandis præficerentur. Hinc ab iis qui juri dicundo præessent, ut *ingenuos natales* ostendere possent, leges diserte requirebant (a). Nec per eas fieri licuit, ut servus, in col-

(a) De *Legifero* expresse dicitur *I. Thingm. B. WGL. in pr. & in fragm. Legg. Westmann. Bonda Son skal Lægmadber vara. De iudicibus item Municipalibus Lib. I. c. I. §. 4. Gottl. Stl. Ingen man må sittja i Rådet, utan han är Fribores.* Nec dubitandum quin qua cæteros Judices, ex electione plebis Regis denominationi præsentandos *I. Thingm. B. Upl.* ejusdem moris viguerit observantia. Sanctorum enim omnibus fere gentibus visa sunt Tribunalia, quam ut servilem faciem iis intrudere fas esset. vid. *Specul. Saxon. Lib. I. Art. 55. Sp. Suevic. LXV. §. LXXXVI. I. Es mag mit recht kein Bauer Richter gesein*, i. e. Jure nullus rusticus Judex esse potest. Quo quidem in loco rusticus *Hominem* notat *proprium* a Libero *Landfasso* probe distinguendum, cfr. de SELCHOV de *Jur. ex statu ingependent. c. II. §. 44.*

collegium duodecim virale, *Nemdam* vocabant, cooptatus *Judiciis* adfideret (a). Quid? quod ne ex compromisso quidem arbitrium illis in privatis causis permillum videatur (b). Et tantum abfuit ut de folis ruficis fervis hoc valeret, ut potius quotquot vel Regi ipfi privati minifterii fidem addixiffent, quamvis & cæterum ingenuo eos fanguine natos conftaret, ejusdem opinionis premerentur infamia

P

mia

(a) Quam late olim patuerit institutum ut nullum legitimum cæferetur Judicium, cui non duodecim boni viri adfiderent, notius eft quam ut cumulandis eam in rem testimoniis jam inmoremur. Collegit multa huc fpectantia HICKESIUS *Theſaur. Diſſert. Epift. p. 33. ſeqq.* Et fatetur quoque BLACKSTONE *Comment. on the Laws of England Book III. c. 23 p. m. 350. The truth ſeems to be, that this Tribunal (of twelve good Men and true) was univerſally eſtabliſhed among all the northern nations, and ſo interwoven in their very conſtitution, that the earlieſt account of the one give us alſo ſome traces of the other. cfr. VI. Thingm. B. Weſtm. L. I. 4. Thingm. B. Upl. L.* Obſervabimus ſolum, præter famæ integritatem duo inprimis in his duodecimviris noſtrates deſideraſſe, ut nimirum eſſent (1) Sui juris & (2) ut fundum aliquem vel pleno vel utili ſaltem tenerent dominio, CESPITALITATEM recentiores adpellarunt. vid. IX. 6. 7. *Thingm. B. Upl. L.* unde & in Cod. Chriſtoph. XXXIII. I. *Thingm. B. BL. 1 allom vitnom, Nempdom ocb Eedhom ſkula Bolfaſte mân vara. cfr. IX. in pr. & 1. 2. Thingm. B. WGL.* Neutrum autem horum in ſervos quadrabat, qua propter nec Judices unquam ſedere poterant.

(b) Arbitrii interponendi eandem plane ac ſententiæ ferendæ eſſe rationem nemo non intelligit. Quod ergo qua Judices, idem & qua arbitros valuiſſe neceſſe eſt. Saltem in Legg. Scotticis antiquis *Reg. Majeſt. Lib. II. c. 4.* expreſſe ſtatuitur, *Servus autem, licet partes conſentiant in eum, non poteſt eſſe arbiter.*

mia (a). Male scilicet admodum imperium in liberos homines servis tribui, male item publicæ libertatis custodiam credi hominibus, qui propriam suam carioris aestimare non didicissent, quam ut, cum frui ea liceret, voluntaria illam servitute commutarent, unanimibus fere suffragiis barbara censuit antiquitas, ipsa effrenæ licentiæ amantissima, & subjectionis, qualem confirmatio exigit civitatis ratio, nec patiens nec conscia. Quam acriter olim, cum dimidiam vix dum partem longi itineris, quo e statu *naturali* in *civilem* disceditur, emensi essent Septemtrionis nostri habitatores, huic suæ institerint opinioni, vel inde colligere fas erit, quod per integrum Sæculum XI. exstantissima ejus in monumentis Norvegicis occurrant vestigia; quæ quidem hoc in argumento tanto gravioris sunt ponderis, quanto certius est, multo maturius hoc in regno, quam in patria, aulam regiam ad fastum & magnificentiam componi cœpisse. ERLINGUS *Skjalgi* filius coram ipsomet OLAVO *Sancto* aperte professus est molestissimum sibi videri flexo corpore *Thorerum Sæl* venerari, hominem servili stemmate ortum, & alios ei genere pares, quamvis & Rex honoribus eos ornaret (b). ASBIÖRNUM, qui modo nominatum *Thorerum Sæl*, villicum Regis, occidit, & capitis supplici-

(a) Facit huc II. *Tthingm. Bl WGL.* ubi *Engin Thjánistoman ma Námdeyan vara, utan thet se hade medh Bondene ok Háraböfdingi vilja*: quem locum recte interpretatur LUNDIUS: Nullus minister, nimirum alii fidem & obsequium debens: &c. Ingenium autem alium in Nemdam electum recusare Iudici non licebat, ut patet e II. 4. *Tthingm B UplL. Ebvar Nám námnis, tha námnis the Mán theti badhi sigia ja vidber sum vidh delas.* cfr. IX. *Tthingm B. WestmL.*

(b) STURLÆS. *Olaf H. S. c. 122.*

plicium redempturus, vacuum a morte ejus villicatum suscipere promiserat, irreparabilem electa hac servitute & sibi & propinquis suis contumeliam illaturus THORERO *Hundio* videbatur (a). STEINUS *Skafftii* filius palam criminatus est OLAVUM S. contra jus & æquum agere, quod ingenuorum filios bona fide ad se missos ministerio suo manciparet, eaque re libertate eos mulctaret (b). Idem vehementer indignatus *Thorgeirum* villicum Regis imperiosius quam pro suæ conditionis humilitate alloqui semet ausum, exprobrata ipsi sua servitute, gladio eum percussit (c). SVENO etiam *Grihmildi*, satellitem a HARALDO *Gyllio* Regis SIGURDI *Peregrinatoris* fratre nocturno tantum hospitio sibi ad sociatum, atrocem ratus est injuriam, non nisi sanguine expiandam (d). Quam ergo, in primis suis initiis, ineunte velut quodam cultioris vitæ diluculo, contemptam esse oportuerit *Ministerialium* conditionem, vel ex his elucescere arbitramur exemplis (e). Et optandum fane fuisset, ut qui

P 2

hanc,

(a) STURLÆS, c. 128.

(b) *ibid.* c. 148.

(c) *ibidem*.

(d) STURLÆS, *Sigurd Jorsalaf. S.* c. 33.

(e) Legi in hanc rem meretur HERTIUS *de homin. propriis Germ. Sect. IV.* ubi ex legibus & diplomatibus Germanicis ostendit *Ministeriales*, postquam ab initio Sæculi XI. a vilioribus servis distingui cœpissent, ad usque Sæc. XIV. adstricta adeo conditione vixisse, ut absque permisso domini uxorem extra regionem in qua ministeria obibant quærere ipsis non liceret: ut ubi domino consentiente hoc fecissent, prolem, alias matrem secuturam, cum domino ex æquo dividere tenerentur: ut permolari, alienari, vindicari possent: ut mortuis illis, ex peculio præcipuum caperet dominus &c. Unde & recte eos ex istorum

hanc, quæ de Ministerialibus est, veteris per omnem fere Europam Juris particulam data opera commentariis suis illustrare adgressi sunt, paullo adcuratius distinxissent tempora, nec ab oculis unquam dimisissent variam in una quaque gente coalescentis primum, mox cum statu naturali graviter colluctantis, convalescentis deinceps & justum tandem robur consecutæ civitatis faciem, variumque inter has conversiones morum & vivendi rationis in singulis habitum. Sole tum meridiano clarius, ipsa quippe humani generis historia faciem præferente, adparuisset, non potuisse non *Ministeriales*, tanquam homines libertate spoliatos, *servis* primitus accenseri, eosque iisdem omnino gradibus ab hac sæce ad nobilitatem aliquam emerfisse, quibus succreverit Regiæ potestatis amplitudo, & qui hujus esse solet comes, aulicorum officiorum splendor & auctoritas (a).
At-

temporum moribus describit PLOENNIES *Dissert. de Minist.* quod fuerint *servi anomali seu homines proprii, qui Principibus, reliquisque viris nobilibus v. g. Comitibus & liberis dominis, ut & Ecclesiis & Canoniis præstiterint ministeria sive militaria sive palatina.* cfr. ESTOR *Dissert. de Minist.* & STRUBEN *de orig. Nobilit. German. Sect. I. c. 2.* Item DAIT *de pace imper. publ. Lib. I. c. 14. n. 112* seqq. p. 110.

(a) Nescio equidem, an quisquam quæ in SPECULO REGALI NORV. p. 249. seqq. de Palatinis officiis prolixè disseruntur perlecturus sit, quin invitus etiam animadvertat, Ministeriales, saltim plerosque, quorum ibi mentio fit, sensim e servitute ad libertatem profectos. Quomodo enim alias inter singulares eorum prærogativas referri potuisset, quod pro illis occisus *Thágnjáld* multa pro ingenuo debita, Regi solvenda foret. Evincere idem videtur *Norrské Hirdskraa c. 26.* ubi secundum vers. Sveciam: *uti gambloom tijdb var så seedb, att alle män, som hade suorit Konungen trojenst antingen med bandtagben eller Svårdstagande*

Atque hac quidem unica via, quæ in mediæ ævi monumentis discordantia videntur, ad concordiam redigi, & quæ e sua distracta serie confuse jam traduntur, in proprium sibi locum digesta ordinatius proponi potuissent. Sed hæc obiter. Interim cum per allata pro nullis propemodum in re publica haberentur *servi*, & nihil proinde ex consociatione civili ad illos, nisi *mediate* per suos dominos, commodi redundaret, ab omnibus etiam publicis oneribus exempti vitam degebant. Hinc qui vel *peculium* quoddam possiderent nullam de eo pecuniam vel ad bellicos vel alios quoscunque usus contribuebant. Quo pariter ex fundamento, & quod nulla ad eos communis securitatis cura spectare videretur, a collatione *multæ homicidii occulti* erant immunes, quam propterea *ingenui* soli, pro diversa diversarum provinciarum consuetudine, vel omnes quotquot quindecim annos explebant *viritim*, vel prædiorum tantummodo possessores pro ratione annui *census* pendebant (a).

§. XXIV.

Sicut nulla sine *religione* & Numinis quodam metu consistere potest civitas; ita & cum juribus civitatis arctis-

P 3

sine

kallade man Huuskaller, ändock the sedan sänge yppare och större namn buar efter sitt vilkor. Maturius autem longe in Septentrione quam in Germania hoc factum esse nemo mirabitur, qui modo diversa utrobique per hoc ævum Regii principatus incrementa perspecta sibi habuerit. Cfr. quæ supra diximus §. 10. p. 36. seqq.

(a) XII. DrB. ÖGL. Tba skal Hæradi mordgjæld utfåsta. Thet skulu all folkfråls hjon utghöra, sva man sum man, the innan femtan, ara markyns öru. XII. MandBl. WGL. cfr. XXVII. DrBl. med, vilja LL. XII. MandBl. WestmL. XXVII. MandBl. Dall.

sime omni ævo cohæsit jus ad participandos *honores* religionis intuitu introductos, & SACRORUM publice in civitate receptorum communionem; de quibus igitur an & quousque *servis* indulta fuerint paucis jam dicendum. Quam diu idololatricæ superstitionis tenebris immerfi jacebant nostrates, & pagano ritu hostiis, libationibus, conviviiis, Deorum sibi favorem conciliare suamque in eos pietatem testari laborarent, suprema publicorum sacrificiorum cura ad Principem spectabat, qui & ideo primitus, vel ipse victimis cædendis & festivalibus epulis præerat, vel proximis sibi auctoritate viris, ut id suo nomine facerent, mandabat (a). Et quamvis temporis successu, cum necesse amplius non esset, ut in Pontificali dignitate præsidium sibi ad impetrandam plebis obsequia quærerent imperantes, *sacerdotium* ad alias personas minus illustres devolveretur, & diversi inde existerent Flaminum ordines, mulieribus quoque ipsis, maxime scilicet idoneis superstitionis propagandæ magistris, ad altarium ministeria vocatis (b): tantum tamen in his officiis positum putabatur momentum, ut nullatenus credibile sit ea cum *servis* fuisse communicata. Quo autem loco hi cæterum in *religiosis* eorum *conventibus* habiti fuerint, ea de re difficilius statuitur. Commemorant quidem annales, dum *humanis*, quæ horum temporum erat feritas, *victimis*, Deorum aut pianda esset ira aut auxilium provocandum, *mancipiorum* potissimum, *maleficorum* & *decrepitorum senum*, bello *captorum* item & *peregrinorum* sanguine cruen-

(a) STURLÆS, *Engl. S. c. 9. Hakon, God. S. c. 16.* LAGERBRING *Sw. R. Hist. P. I. c. 15. §. 12.* SUHM *om Odin Lib. IV. c. 2. §. 9.*

(b) Vid. præter loca cit. ARNKIEL *Cimbr. Heyden Relig. c. 32. §. 11. seqq.*

cruentatas aras; nec ad dignioris conditionis cives & valentiores de ingenuorum classe homines immolandos facile ventum fuisse, nisi sollenniore præter ordinem supplicationem faciendam singularis averruncandorum malorum gravitas deposceret (a), quippe quo in casu Reges etiam ipsi horumque filii furibundis semet sacrificulorum manibus submittere cgebantur (b). Dubio quoque vacat, servos ad viliores inter sacrificandum operas, quales a *popis, cultuariis & victimariis* apud Romanos præstari solebant, peragendas adhibitos. Saltem HAKONUS *Jarl* filium septennem *Erlingum* immolaturus guttur ipsi a *Skapto Karko* servo præcidendum fecerat (c). At num præterea hi sacrificiis & sacratis quæ eadem excipiebant epulis per modum conviviarum interfuerint, & an promiscuus iis cum ingenuis ad lucos prisca formidine patrumque auguriis sacros & interiora templorum delubrorumque secreta patuerit access-

(a) Colligitur hoc ex sermone OLAVI *Tryggvouldis* in convivio *Hladensi* apud STURLES c. 74. & ODDONEM *Monachum*, c. 50. p. 180. Is enim *Tbrandemensibus* christiana sacra amplecti recusantibus & Regem ad hostias idolis offerendas cogere volentibus terrorem incussurus, minatus est se, si ad sacrificandum adigeretur, maxima omnium, quæ unquam audita fuere, sacrificia instituturum, & in victimas proinde electurum, non servos ac maleficos, *Thrálar oc illmenni*, aut senes nullius pretii, *gamal menni, er einskis eru verdir*, sed præstantissimos potius & primæ dignationis viros. cfr. LAGERBRING l. cit. §. 9. & SCHÖNING *Norg. R. Hist. P. II.* §. 91. p. 346.

(b) Plura tam nefandæ immanitatis exempla congegesserunt SUHM l. cit. §. 5. ARNKJEL lib. cit. c. 23. §. 2. & c. 27. §. 2. p. 176. 188. VERELIUS ad *Herovar. S.* p. 124. cfr. DALIN *Sv. R. Hist. P. I.* c. 6. §§. 10. 12.

(c) *Fomsvik*, S. apud, BARTHOLIN l. cit. Lib. II. c. I. p. 229.

accessus, id quidem generaliter definiri nequit. Quantum ad *publica sacra*. five *stativa*, five *imperativa*, in quibus de gravissimis simul civitatis negotiis consilia iniri litesque cognosci dirimique solebant, putaverim, solos familiarum patres ad ea congregari fuisse, adeoque servos haud fecus ac feminas & mercenarios omnes ab eorundem communione regulariter fuisse exclusos (a). Præterquam enim quod vix probabile sit passos nostrates, ut augustiores hæ populi conciones, vilissimorum hominum, quibus in illis nihil rei erat, frequentia dehonestarentur; evidens etiam est, non tulisse rei familiaris rationem, ut longinquioribus ad hæc sacra obeunda profectionibus mancipia ab agrorum cultu & consuetis laboribus abducerentur. Quod tamen non impedit, quominus servos si quos forte domini privati ministerii causa secum duxissent, ad colligendas epularum reliquias admissos credas. In *privatis contra sacris*, quibus pro sua quisque domo Diis, aut *communibus* aut propriis suis *tutelaribus* litabat, a dominorum pependisse videtur ingenio, pietate & erga servos suos adfectu, quoad eos illorum reddi vellent participes; & accidisse quidem plerumque, ut ubi id meruissent, pari fere cum cæteris domesticis jure his in festivitatibus uterentur. Observavimus supra, nostrates, quemadmodum humanam speciem & sanam rationem servis, quantumvis contemptim habitis, abjudicare non poterant; ita & futuram illis vitam, hæc quidem beatior, cum ea licet, quæ ingenuos maneret, haud comparandam, non invidisse (b). Quidni ergo viam illis recluderent,

(a) cfr. Historiam veterum sacrificorum apud STURLES. *Hakon. God. S. c.* 16. (b) §. 5. p. 16. *not.* (d). §. 13. p. 62. cfr. BARTHOLIN l. cit. Lib. II. c. 7. p. p. 386. 387.

rent, qua, Diis propitiis, in THORONIS saltim palatia aditum parare sibi possent. Meminimus etiam in præcedentibus, servis inter *Jolensia* gaudia poculenta ad ebrietatem usque ministrata; & mancipia in nuptialibus ac exsequialibus feriis lautiori cibo potuque excepta (a). Cum autem sic & cælum servis patere, & singulis his, quibus ultro admittebantur, conviviiis, religionis aliquid inesse crederetur; eo quoque præsertim tenderet frequentior illa communium epulorum frequentia; ut mollioribus sensim universa gens adfuesset moribus: verosimile admodum evadit, intra privatos lares, servos, *sacrorum* intuitu, ingenuis si non plene exæquatos, minori tamen quam in cæteris rebus intervallo ab iisdem fuisse disjunctos. Omni porro dubitatione caret, *sepulturæ officium*, nam & id in religiosis connumerabatur, demortuis servis præstitum. Vere enim de nostratibus dixeris, quod de universo hominum genere prædicavit QUINTILIANUS, *sic eos fuisse affectos, ut ignotis etiam cadaveribus humum congererent, & insepultum quodlibet corpus nulla festinatione tam rapida transcurrerent, ut non quantulocunque id venerarentur aggestu* (b). Testimonia ejus rei adfatim apud scriptores habentur (c). Attamen iis tumulis, quos *ingenui* sibi suisque posteris sepulturæ locum constituissent, serviles exuvias illatas, aut sumtuoso aliquo adparatu funebria iusta illis persoluta, memoriamque eorum sepulchralibus lapidibus cōhonestatam, nemo sibi per suaferit. Nam utcumque, ex avita superstitione, non magni-

Q

gnifi-

(a) §. 21. p. 100.

(b) *Deelam. V.*

(c) Vide ARNKIEL *von den Cimbr. Heyden Begräbnissen* I. 8. 12.

gnificum modo, sed & ad futuram vitam commodius transigendam conducibile putaretur, mortuos insigni stipatos comitatu ad Wallhallæ accedere ostia: quapropter & illustribus viris uxores eorum & amicos non nunquam conspultos, antiquis, nescio qua fide, proditum legitur fabulis (a): Exempla etiam prostant servorum, qui in communem cum suis dominis fati societatem ituri, voluntariam sibi mortem consciverint: certum nihilominus est, non facile passos ingenuos mancipiorum cadavera una secum contumulari humo (b). Sufficere illis ad omnem humanitatis numerum explendum visum est, si exanime servile corpus sine strepitu & ulla funeris ambitione, conservorum opera, terræ matri reddendum curarent. Quin tamen multa hac in re ex dominorum pependerit arbitrio; quin etiam qua *ministeriales, vernas & viliores servos* quoddam observatum fuerit

(a) Excerpterunt præcipua quæ ad evincendam hanc veterum barbariem faciunt testimonia BARTHOLIN *l. cit. Lib. II. c. 10.* & SUHM *om. Odin Lib. IV. §. 6.* quibus tamen omnem præne fidem derogat LAGERBRING *l. cit. P. I. c. 13. §. 15. p. 447.*

(b) Notabile admodum hujus rei indicium nobis suppeditat historia ASMUNDI pronepotis Valii, Regis HARALDI Pulchricomiti quondam Armigeri, in *Landnæma S. P. II. c. 6. p. 72.* Narratur enim ibi ASMUNDUM mortuum, in navi, ut mos erat tumultatum, & una cum illo servum ejus, qui cum domino suo superstes esse nollet, ipse sibi necem adsciverat, huncque in proram navis fuisse repositum: Paulo autem post THORAM viduam ASMUNDI per quierem vidisse maritum suum querentem servum sibi tadio esse: Et ea propter, tumultu recluso, servi cadaver navis fuisse exemptum. Anilem fabulam nemo non hic agnoscit, sed fabulam tamen, quæ qualis fuerit istius ævi opinio quam apertissime demonstrat, cfr. JOHANNÆI *Hist. Eccles. Island. Per. I. c. 2. §. 21. p. 32.*

fuerit in sepulturæ ritibus discrimen, vix est de quo dubitari debeat.

§. XXV.

Cum demum sæculo IX. cœlestioris doctrinæ lumen arctoo huic orbi adfulgere, & dissipata sensim densa, quæ mentes pæne excoecaverat, paganismi caligine, Ecclesia CHRISTO colligi cœpisset, tantum abfuit, ut ab ejus communione excluderentur servi, ut potius quoad usque ferret præsens rei civilis ratio, ad omnia quæ ex notione Ecclesiæ vel fluunt vel saltim fluere hoc ævo credebantur jura, juxta cum ingenuis participanda ultro admitterentur. Erat quidem id indoli ipsius Christianæ religionis omnino congruum, ut in iis quæ principem Ecclesiæ finem, æternæ scilicet salutis adeptionem, immediate ingrederentur, nulum inter *liberos* & *servos* fieri oporteret discrimen. Sed cum his præsertim sæculis, quibus perpetua inter sacerdotium & imperium viguit contentio, Clero solenne esset Divinum Numen & spiritualitatis quoddam velum civilibus etiam prætexere institutis, quo sic, Principibus in sua jura non satis intentis & communi cum plebe superstitione fascinati, supremum earum rerum sibi vindicaret arbitrium; evenit inde, ut sub religionis specie ultra quam verus ejus scopus præcise requirebat, servorum commodis prorogandis leges Ecclesiasticæ opitularentur (a). Non ergo in eo substituerunt, ut jus *cultum Dei publicum* frequentandi servis concedendum (b): Eos ad *sacræ cænæ* communio-

Q 2

nem

(a) GRATIAN. c. I. caus. 29. qu. 2. cap. 1. X. de conjug. servor.

(b) Legi in hanc rem merentur acta comitiorum Frostatbing.

nem admittendos (a): Et servili proli *baptismum* impertendum (b), præciperent. Hæc enim salutis consequendæ remedia, & quæ his, ex eo qui tum valebat doctrinæ typo, adjungi solebant *confirmationis* & *extremæ unctionis* sacramenta (c), denegari illis minime poterant, nisi eos simul Ecclesiæ gremio penitus excussos voluisses. Prolixiori potius favore eos prosequerentur. Nam & *benedicendas* eorum *nuptias* (d); & ancillas puerperas in *Ecclesiam* post partum *introducendas* (e); & cadavera eorum *cœmeteriis* inferenda (f); singula autem horum iisdem plane, qui in pauperiorum ingenuorum vel nuptiis vel introductione vel sepultura observari sueverant, ritibus, faciendum sanciebant (g). Quibus quidem rebus fiebat, ut servilibus *con-*
tuber-

apud STURLÆS, *Hakon. God. S. c.* 17. cfr. *supra* §. 18. p. 83. Monstrant quoque idem leges, quæ ob Sabbathum operis servilibus violatum, vel domino multam cum dispendio operarum irrogant *VI. 6. Gottl. L.* vel servum fastigandum præcipiant *Jus Eccles. Scan. §. 18.* cfr. 25. 26. 27. *KirkB. DalL. XX. 1. KristnB. ÖGL. XVI. KirkBl. UplL. in pr. & Jus Eccles. Vetus Island. Thorlaco-Kettil. c. 17. p. 90.*

(a) *XIII. 2. 3. KyrkBl. WGL.*

(b) *XI. KyrkBl. HellsL.*

(c) *XIII. KirkB. WGL. in pr. VIII. 3. KirkB. UplL.*

(d) *IX. KirkB. UplL. in pr. cfr. supra §. 19. p. 91.*

(e) *IX. 1. KirkB. UplL.*

(f) *XII. 6. KyrkBl. WGL. XII. 1. KristnBl. ÖGL.* Duriores hoc in puncto se præbebant *Norvegi* quippe apud quos adultorum jam Christianismo, ut ex Regis MAGNI *Lagabátr. Kristen-Rätt c. 37.* notat T. ROTHE *om Nordens Stats-förh. P. I. p. 17. 18.* servi adhuc a cœmeterii communione ignominiose erant exclusi.

(g) Cum *IX. KirkBl. UplL. in pr.* de pauperum nuptiis, templo candelas suppeditante, benedicendis statuitur, mox ad-

tubernis, contemptius olim habitis, novus quidam honestatis ac indissolubilitatis character accederet, & cessante in funeribus omni, nisi quod facultates imperarent, inter servos & ingenuos discrimine, hi ad naturalem illorum secum æqualitatem agnoscendam pedetentim ducerentur. Ad honores Ecclesiasticos, ORDINES adpellant, servis quidem, quatalibus, aditus non patebat. Vetabant enim Canones eos ordinari, partim quod ministerii Clericalis dignitatem, quam servilis vilitas capere non posset, hac obligatione fuscari non conveniret (a); partim quod immunis esse deberet ab aliis qui divinæ militiæ foret adgregandus, ut a castris dominicis quibus nomen ejus adscriberetur, nullis necessitatis vinculis abstrahi posset (b); partim denique & præcipue, ne per Christiani nominis institutum aut aliena pervadi aut publica subverti videretur disciplina (c); Villaque, erepto possessoribus identidem servorum suorum dominio, fierent desolatae (d). Quam etiam ob rationem cautum erat ne in cœnobis &

Q 3

mona-

ditur *Fatókt folk kallum vir Hussátis folk, Malakarla, Legbuhjon ok Hemuhjon ok Stafkarla* i e. pauperes nobis sunt inquilini, & qui non decimas sed exiguam tantum numariam pensionem Pastori solvunt. (cfr. VERELII *Ind. v. Malakarlar & IHRE Gloss. v. Måla p. 156.*) mercenarii, mancipia & mendici; atque hinc quidem collatis XII. 1. *Kristn. B. OGL VII. Kristn. B. Westm. L. & VIII. 4. Kirk. B. Upl. L. Samu thjánist ár Præster Stafkarlar skyldogber som Bænde*, meo quidem qualicunque judicio tuto colligitur iervos in ministerialibus ingenuis plane æquiparatos,

(a) *can. 16. Dist. 54.*

(b) *c. 1. ibid.*

(c) *c. 16. ib. cap. 2. X. de servis non ordin.*

(d) *Capit. Lib. I. c. 106. Lib. VI. c. 261. GEORGISGH pp. 1315*

monasteria, religiosæ vitæ propositum inituri, reciperentur (a). Quia tamen rei christianæ & hierarchiæ interesse videretur, ut *Canonicorum bona consuetudine multi pertraherentur ad servitium Dei, & ut hi perinde ac monachi non solum servilis conditionis infantes & servos, sed etiam ingenuorum filios aggregarent sibi que sociarent, quo sic scholæ legentium puerorum fierent* (b), varias Pontifices commenti sunt vias, quibus hanc de servis non ordinandis aut ad monastica vota fulcipienda admittendis regulam eluderent. Hinc, licet ingenuos potissimum in Clerum eligendos existimarent, attamen ubi *temporum necessitas* non adtentata *naturæ indignitate* servos in ordinem cooptandos flagitaret (c), si vel *plene ac absolute* (d), vel non plene quidem, sed ita tamen essent manumissi, ut spirituales tantum operas patronus sibi reservasset (e), nihil obitare putabatur, quominus, qui sic servi esse desierant, cœlestis militiæ, ut loqui amabant, cingulo præcingerentur. Si porro servus sciente nec contradicente domino fuisset ordinatus; vel, ordinatione domino ignorante facta, hic intra anni spatium status quæstionem contra ordinatum non movisset; vel monasterio adscriptum ante elapsum triennale probationis tempus vindicare neglexisset (f); renunciassè juri suo dominum interpret-

(a) c. 16. *Dist. 54.*

(b) *Capit. 1. anni 789. c. 70. Capit. Lib. 1. c. 68. GEORGISCH pp. 562. 1301.*

(c) *cap. 3. X. de serv. non ordinand.*

(d) c. 5. *Dist. 54.*

(e) *cap. 4. X. de serv. non ordin.*

(f) c. 20. *Dist. 54. LANCELL. instit. Lib. I. Tit. 25. §. 3.*

pretabantur, servumque in ordine aut monasterio permanere debere pronunciabant. Quid? quod dominum legitime interpellantem, oblata sibi dupla satisfactione a vindictiarum actione repellebant (a). Episcopalis autem ordinis eam statuebant eminentiam, ut quomodocunque collatus, ordinatum a *servili fortuna* sive domestica sive adscriptitia liberaret (b). Ut proinde satis adpareat ordinationem servorum fuisse prohibitam, non tam ideo quod servus Clericus esse non posset, sed, ut recte observavit ZIEGLERUS (c), ne fides christiana male audiret, ac si per eum dominorum jura inverterentur. Nostratum legibus, *Episcopus* quidem creari non potuit, nisi cui ingenuorum natalium dignitas suffragaretur (d). An vero ad cæteros *ordines, majores vel minores*, servos promoveri licuerit, id quidem æque disertis verbis nullibi definitum legitur, forte quod rarissime accideret, ut in illa, quæ in patria erat mancipiorum paucitate, servi, a litterarum studiis qualibuscunque addiscendis præpediti, ad istos honores adspirarent. At quidquid hujus sit, cum negari nequeat maximum omnino in Ecclesia nostra, a Doctoribus quippe Pontificiæ disciplinæ alumni plantata, etiam ante Skenningense Concilium exstitisse Juris Canonici venerationem; vix dubitandum est, causas omnes, de quibus patriis legibus certi quid dispositum non erat, ex illius principiis fuisse decisas,

(a) c. 19. *Diff.* 54.

(b) c. 20. *Diff.* 54.

(c) *Ad LANCELOTT. Instit.* I. cit.

(d) II. 1. *KonBl. WGL. Biskup, ban skal Bonda sin vārð. Chr. NETTELBLADT de Episc. Regni, Sueton. Rom. Cath. §. §. 23-29.*

fas, adeoque & *servos*, sicubi casus se obtulisset, iisdem fere ac jam diximus conditionibus, ad *ordines* suscipiendos & ineundum monasticæ vitæ institutum fuisse admissos. Oecurrit quoque exstantissimum ejus rei indicium in Legibus Gottlandicis, quibus præcipitur eos quibus *sacerdotii* honos obtigit, cum *uxore* (nondum enim cœlibatus Clero erat injectus) & *filiis*, qui litterarum essent periti, *ingenuorum* jure censendos, horum vero, qui studiis operam non dedissent, matris conditionem sequi debere (a). Quis enim non videt hanc sanctionem, nisi positis sacerdotibus quoquo modo servis, ne intelligi quidem posse. Indigitant idem leges aliæ, quæ *CLERICOS* & *Sacerdotes*, in causis homicidii ac vulnerum *ingenuis* æquiparandos jubent (b). Quorsum enim hac cautela opus, si non aliis quam ingenuis ad *ordines* via patuisset.

§. XXVI.

In causis, quæ *privati sunt juris*, & primum quidem *civilibus*, quo numero in *foro* habiti fuerint servi, proximum jam est ut videamus. Etiam hic, si non prorsus *nullam*

(a) *cap. 5. GottlL. Thet är nu thi nest, at Presten oc Prestena oc Prestbarn lertb tha iru sic at sleg oc at drapi. oc at allum Lutum sum Bonda-barn, en bin Olerthu fulgin motbur Kyni sinu.*

(b) Ex loco IX. 3. *MandrB. WGL. Präst skal i Bonda lagum vārā*, nullum quidem pro hac causa peri potest argumentum. Monstrat enim integer contextus, non Clericis olim servis, sed Clericis peregre natis, ut secus, quam ceteri advenæ, par cum indigenis securitate fruerentur, hac cautela fuisse prospectum. Sed adsunt alia loca XXX I. *KristnB. ÖGL. XXIX. KirkB. SudermI. in princ. XX. KirkB. HellsL. in pr.* contra quæ nulla talis opponi potest exceptio.

lam, admodum tamen *imperfectam*, eos sustinuisse personam facile adparet. Etenim cum in *connubiis* ineundis toti a dominorum suorum penderent voluntate (a); Cum nulla illis in suam prolem competeret *patria potestas* (b): Cum nec *tutelæ* gerendæ (c): Nec *dominii* suo nomine quocunque titulo *adquirendi* (d): Adeoque nec *hereditatis* capiendæ (e),

R

capa-

(a) Vid. *supra* §. XIX. p. 88. *seqq.*

(b) *Supra* §. XX. p. 96. *seqq.*

(c) Ex VII. 1. 2. *ÅB. WGL. XVIII. XIX. XX. GiptB. ÖGL. VII. §. 6. 7. ÅB. UplL. XIX. ÅB. WestmL. VII. ÅB. HelsL. in pr.* clare quidem satis colligitur, *tutelam* impuberum ad proximos cognatos ingenuos pertinuisse: & loquitur etiam res ipsa hoc officium mancipiis, qui non sui, sed alieni, juris erant, committi neutiquam potuisse. Expresse tamen ab omni tutela servos excludit *Jus Fetic. Lib. I. c. 31. Bryde oc Thral, oc den der fädärd är, de maa ingen Mands Verje våre, förä de ere eij deris egne Verje.* Hinc &, licet bonis pupillorum immobilibus administrandis villicationis lege haud raro præficerentur, Tutoris tamen & proximi cognati inspectioni suberant, qui & ideo solus ad rationes tutelæ reddendas tenebatur, ipse cum servo, si qua in re is negligenter aut perfide se gessisset, compositurus. VII. *ÅB. WGL. in pr. cfr. XII. WinsOB. ÖGL.*

(d) *Supra* §. XVIII. p. 83.

(e) Quod nulla omnino esset servi hereditas, adeo liquidum supponunt Jura nostra, ut in *capp. XIX. ÅB. UplL. & XXXIX. ÅB. WestmL.* quæ inscribuntur *um Thral's arf*, sufficere visum fuerit Legumlatori docere, quænam proles ad servitutem nata haberi deberet, quippe, quo dato, sua sponte fluere, eam ab omni successionem exclusum iri. *cfr. III. 2. ÅB. SudermL.* Et commonstrant id alia præterea loca, quæ vernaum peculium, his ipsis vel mortuis vel manumissis, dominis eorum in solidum cessisse docent. XIX. 1. *GiptB. XIII. ÅB. ÖGL. VI. 13. SkL.*

capaces censerentur: Cum porro regulariter omnis pæne illis de peculio suo, si quod possiderent, invito domino, disponendi negata esset facultas (a): Cum inquam sic omni & qua *personas* & qua *res* destituerentur jure, nescio sane qualem esse oportuisset causam, cujus nomine servus, quata-
lis, in *civili judicio*, vel conveniri vel litem alteri inten-
 dere potuisset. Si quæ ex illorum *factis* jura vel obliga-
 tiones nascerentur, quæ quidem omnino pauca esse neces-
 se erat, cum tantum non omnem illis *contrahendi* faculta-
 tem Jura ademissent (b), illorum aut persecutio aut amoli-
 tio

Disertius fere hoc idem sanxerunt vicinarum gentium leges. Sic *Jus Seland. Lib. III. c. 12. För thy at annöthug börn mugha äj ärvä*: Et *Jus Jutic. Lib. I. c. 25. Threl oc Flädföringe oc Klostermend maa ei arffve*. cfr. *X. l. AB. WGL.*

(a) Erant aliquando Domini in vernas suos paullo liberaliores, laxioremque illis de peculio suo disponendi libertatem concesserant, ut supra §. XVIII. p. 84. ostensum. Sed stricto jure non valebat ulla eorum de rebus, quas usufructuario tantum jure possidebant, dispositio, nisi in quantum dominus inde factus esset locupletior. *XIX. l. Gipt B. ÖGL. VI. 13. SkL.* Atque hinc procul dubio factum, quod, cum testamentariam successionem, una cum Christiana religione, Clerus Septemtrioni nostro innoxisset, *Islandi* mancipiis testamenti factionem ad pios, quod vocabant, usus, auferendam judicarint. Vid. *Jus Eccles. Island. Arnæan. a. 1275. latum, c. X. p. m. 57.*

(b) Omnes contractus domini translativos, antiquis pariter ac hodiernis legibus, *Emtionis-venditionis* nomine, quod hæc omnium esset frequentissima, comprehensos, etiam dupondiiis notum est. *Vendere* autem aut *emere* servis olim, cum rarius id fieri contingeret, plane non licuisse videtur, argumento *IV. Köpm B. Up! L. Bondans Husfru, bun ma sälja till fjura pänninga, ok äj vera: ok ängti Bondans barn allä Hjon ma nokot köp göra. VIII. l. WinsOB. ÖGL. Nu är Sun Bonda*

tio ad dominum spectabat, qui proinde solus ex iis in foro vel agebat, vel reus agebatur. Hinc *caput standi*, quod vocant, servis nullibi tributum invenio. Et quamvis in aliis gentibus, cultiori & commodiori jam vitæ adsuets, haud insolens hoc ævo esset, servos pro dominis suis ex mandato intercedere, & ad causas eorum procurandas admitti (a);

R 2

val-

ofskiptir vidber ban, tba ár ban egb at mera kóp gill án Tbrál bans: i. e. ad emtionem & venditionem non sit habilis; neque enim uxori licuit mera kóp góra án til atta penninga. I. cit. cum tamen ejus conditio, quantumvis olim servilis, jam dum conditione manciviorum aliquanto esset melior. Consentit & XII. WinsOB. ÓGL. Nu sitir Bryti i bo Mans ok ban ár bans Tbrál, til thes bos skal tilseoman vara; Han skal kóp góra ok egb Tbrál bans. cfr. XX. AB. ibid. Auditis deinceps commercii & emollitis sensim moribus, cum uxores ad emendas vendendas res unius oræ pretium non excedentes admitterentur; validæ etiam haberi cœperunt emtiones ac venditiones leviuscularum mercium ad trientis oræ æstimationem, de quibus servus pepigisset. Cumque simul experientia edocti didicissent, impeditam admodum atque circumductam fore quotidianam, quæ ad mutuas necessitates sublevandas cives intercesserat, mercaturam, nisi ab hujus juris severitate tantisper recederetur; illud eidem adhibebant temperamentum, ut ratæ essent emtiones venalium mercium in publicis nundinis a servis factæ, etiamsi nominatam modo egrederentur æstimationem. Evincit hoc VI. KópmB. WestmL. Gór man kóp vid Bondans Husfru, utan Bondans vitu mera án til óris, bâte vidb markum tbrim; Gór kóp vidb Bondans Hemabjon mera án til órtogb, bâte tbrim marker --- utban thet kóp se giort a Thorgi, e skulu Torgkóp gild vara. cfr. IV. KópmB. SudermL. IV. KópmB. UplL.

(a) Legg. Wifig. Lib. II. c. 3.

valde tamen dubitaverim an id in Patria, legibus ea de re tacentibus, usu venerit. Fieri sane potuit, ut ad litis, cui suo facto occasionem dederant, tanto majorem illustrationem, & veritatem eo facilius eruendam, in Judiciis audirentur. Verum, si eos tanquam dominorum suorum *mandatarios* in Tribunalibus comparuisse diceres, id equidem non video, qua ratione cum illa nostratium de servilis conditionis infamia opinione conciliari posset.

§. XXVII.

Sed neque *testimonii* coram judicio *dicendi* facultas regulariter servis permittebatur. Notissimum est duplicis olim generis fuisse *Testes*, quorum in foro ad extricanda factorum dubia erat usus, alios nempe *de veritate*, qui ex certa scientia & oculata fide de facto ipso, quem ad modum id evenisset, deponerent; alios *de credulitate*, qui facti ipsius ignari, præstito ab actore vel reo juramento, ex sola suo conjectura & secundum, quam de probitate vel improbitate alterutrius concepissent opinionem, credere se vera eum jurasse, religiose adseverarent. ILLI, in ipso jam gentilismo adhibiti, proprie loquendo *Testes*, *Vitnen*; HI exolefcente demum probationum vulgarium seu ordaliorum usu introducti, *Sacramentales*, *Confacramentales*, *Compurgatores*, *Juramentales*, *Edgärds Män*, *Laggärds-Män*, dicebantur (a). In utroque autem genere hæc desiderabant leges, ut & *ingemui* essent, & *masculi*, & *vita integritate* conspicui, & *cespitales*, prædii scilicet alicujus domini,

(a) IX. *TbingmB. UplL. in pr. IX. TbingmB. Sudermk. in pr. XXIV. TbingmB. WestmL. VIII. X. TbingmB. Hel/L. STIERNHÖÖK de Jure Sv. & Gotb. Vet. Lib. I. c. IX.*

mini, quo sic lautioris fortunæ præsumptione muniti, ab omni corruptionis suspicione tanto longius abessent (a). Et sane, si rem, ut oportet, ex eorum temporum genio æstimes, laudanda omnino erat hæc Majorum in delectu testium faciendo providentia. Cum namque, per ruditatem sæculi, ars latentem veritatem sagaci ac sollicita inquisitione in lucem protrahendi, & testimoniorum fidem non tam ex testantium qualitate & numero, quam ex ipsis potius rerum argumentis caute dijudicandi, in foro tantum non esset incognita, valde profecto publicæ securitatis intererat, ut quod in judicantium peritia deficeret, spectatior *testium* probitas quadantenus saltem suppleret. In primis qua *Sacramentales* tanto magis hoc fuisse necessarium unus quisque fatebitur, quanto evidentius est, ipsa sua natura lubricam admodum & vacillantem exstitisse hujus probationis fidem, non quippe rerum ac rationum ponderibus, sed sola honestatis eorum & conjectandi prudentiæ præsumptione, innixam. Hinc ut de *proscriptis* & *infamibus impuberibus*, *extraneis* & *ignotis* nihil jam dicam, non *seruos* modo, quibus omnia idonei testis requisita deesse videbantur, sed *feminas* quoque ingenuas, quod & sexus ve-

R 3

re-

(a) IX. 6. 7. *TbingmB. UplL. Thet skal han vitna með frálsum mannum ok frídsvitum. Thesse vitni skulu bolfast varð. All vitnismal agbu vira bolfast ok innan bundaristakas. XXIV. TbingmB. WestmL. Thán ma vitne bára, sum a til tbrigia marka kost ok áj than minna a. Vitne skal man innan Hundaristaka, frálsta mán ok frídsvita. Cir. IX. TbingmB. SudermL. in fin. Hvar sum man skal sökja annan með vitnum - - thát skal han görð með frálsum mannum ok frídsvitnum. Thássen vitnen skulu bygðfast vara, ctr. XXXIII. 1. TbingmB. LL. I allom vitnom, Nempdom ok Edbom skula bolfaste Mán vara.*

recundia ac imbecilitas, consiliiue fragilitas, & conditio earum servili quodammodo adfinis, illis obesset, quinimo & mercenarios famulos, utpote *cespitalitatis* defectu laborantes, indignos judicabant, quorum fidei caussarum eventum, & bona, existimationem vitamque civium committerent (a). Qua *Sacramentales*, strictissime nostrates huic regulæ inhæsisse, extra omnem est controversiam. Nec ulla facile cogitari potest ratio, qua inducti, ab illa deflexissent. Qui enim constanti vitæ honeste transactæ fama bonam omnium de se opinionem meruisset, is haud difficulter idoneos invenerat conjuratores, qui sui juramenti veritatem suo confirmarent testimonio, præsertim cum eorum per universum territorium conquirendorum licentiam leges ipsi impertirent. Qui contra tales nec stipulari nec præstare poterat, eum utique postremæ notæ hominem esse oportebat, in quem ideo, adversario suam intentionem probante, neque aliæ quam condemnandi partes Judicii, ex principiis hujus ævi, erant relictæ. At ubi ex *oculorum* testium fide caussa disceptanda contingeret, plane aliter res se habebat. Tum namque ad eos solos provocandum erat, qui factio interfuissent, suorumque sensuum ministerio singulas ejus circumstantias percepissent. Sæpissime autem acciderat, ut hi non alii

es-

(a) IX. 1. 2. *TbingmB. WGL. Eigh ma Overmagbi, ella fridlöser man i Edbe standa. Viser Madber Legboman sin i Eds, bôte Bondin ok Legbodrängiär fasti. XI. RästB. ÖGL. in pr. Nu ma egh fridblös madber i edbe svärja, ok egh annödbuger man, ok egh utlänninger &c. XXIV. KristnB. WestmL. Ai ma Ovormagbe ok äi Tbräl i Edbe vara. XII. 1. RästB. ÖGL. Nu ma egh kuna Edba ganga. ctr. XI. TbingmB. UplL. in pr. XXVI. TbingmB. WestmL.*

essent, quam *feminæ*, *ancillæ* & *servi*, ut proinde, electa semel hac probationis via, quod ex actoris ut plurimum pendebat arbitrio, veritas aut nunquam aut nonnulli difficillime investigari posset, quo minus ad reprobos hos alias homines audiendos recurreretur. In istiusmodi ergo casibus, non indiscriminatim quidem omnibus, sed quoties causæ gravitas id suadere videretur, a rigore generalis illius regulæ tantisper remissum deprehendimus. Et dilucide simul adparet paucissimas inde exceptiones antiquitus indultas; prorogatis vero successu temporis jurisdictionis civilis & Ecclesiasticæ pomœriis, alias iisdem nonnullas fuisse additas, donec tandem mitigata servitute, sensim invalesceret, ut deficientibus aliis testibus, quotiescunque veritatis exquirendæ necessitas id flagitaret, si modo habiles essent, ad testimonium perhibendum vocarentur. Sic *Jus Ostrogothicum* nec feminæ nec servi testimonium admittit, nisi quoties de commorientium successione, aut quisnam heredum alterum supervixisset, controversia moveretur (a). *Jus Westmannicum* utrumque etiam dum quæstio incideret, an uxor prægnans a marito relicta posthumum vivum edidisset, audiendum dicitur (b): *Ingenue* infanticidii insinuatam ad purgatorium

(a) VI. ÅB. ÖGL. Nu kan vara Kulsuvarf ok Kiolsuvarf ok Kulsuvarf - - Tha standur thet a Vitnum thea nár varu. Ther ma vitna ok svo annódbuger sum fráls, svo kunn sum madber - - - Nu thessum malum tha ma kunn ob annódbuger vitne bára ok edba svárja ok i ángum andrum.

(b) XXXIII. ÅB. WestmL. Nu sigþja Fádbernes fränder at thát barn var á livandes, ta thát var fót, - - vare thát i Quinna Edbe thár inne voro med benne, tha thát barn var fót,

um admittit (a): *Leges Westrogothicae*, si pecus pecudem occidisset, bubulco, sive is servus sive ingenuus esset, fidem tribuendam eumque testem audiendum præcipiunt (b). *Jus* porro *Dalicum*, ex recentiori ut videtur interpolatione, servo haud secus ac ingenuo, de impedimento sacerdotis ad sacram coenam ægroto administrandam accersiti, credendum jubet (c). Plures casus, in quibus principia ad testimonium dicendum idonea expresse declarerentur, nobis equidem non succurrunt. Neque credibile est, quod statuit *STIERNHÓÐK* (d), *vernas*, magis quam

cæ-

vare Edber gilder sva ufrelse kona sum frelse. cfr. XI. 5. *ÅB. UplL.* ubi in eodem casu unius feminae pari ac duorum virorum testimonium æstimatur, *Tbár bår en kuna tvággja manna vitne.*

(a) *XXVI. TthingmB. WestmL.* cfr. XI. *TthingmB. UplL.* in pr.

(b) *VI. RáttlB. WGL. Dráper Fá annat - - eller Hunder biter fá - i thessu male ár Hirdingi fulder vitnismadber, hvat hálder han ár Fráls eller Thrál.*

(c) *IX. 2. KirkB. DalL. Vardir Prástir a vági uteftad dir - - - vari sva Thrál i vitnum sum Fráls man.*

(d) *De Jure Sv. Lib. II. c. IV. p. 217.* Locus quem allegat XIII. 2. *DrB. ÓGL. án Foftra ma vitna, thy at hans bo skal skiptas án ban dráper man,* adsertionem suam non evincit. Vox enim *vitna*, hic ut plerumque alibi, nihil aliud notat quam facultatem intentionem suam probandi. Est autem verus hujus loci sensus: *Si verna hominem occiderit auctori jus esto ad accusationem suam probandam.* Hoc enim jus, ut ex præcedentibus patet, si alius vilior servus cadis auctor argueretur, auctori non competeat, quippe quod dominum ad innocentiam servi purgatorio suo cum tricesima septima manu probandam, *dylja med tbre tylftum Edbe,* lex admitteret.

cæteros servos promiscue ad veritatem jurato confirmandam admissos. Quin tamen ad finem vergente sæculo XIII, & ad initia sequentis, quoties aliter inveniri veritas non posset, in aliis etiam causis, ad eorum fidem provocare licuerit, quodque Ministerialium in primis ea in re potior quædam habita fuerit ratio, vix est de quo ambigamus. Apud Romanos, cum alia probatio ad veritatem eruendam non adesset, servis, sed per tormenta interrogatis, credebatur (a). Longobardi & Franci in aliquibus causis, ubi ingenuitas deesse dignosceretur, fidem servorum sequendam judicabant (b). Burgundiones servos regios, in donationibus etjam, quoties ingenuorum copia non esset, testes adhibebant (c). Wisigothi superiores quosvis ministeriales juxta cum ingenuis, inferiores, cum cautione aliqua, reliquos omnes servos, in criminalibus, cum alia veritatis explorandæ non suppeteret via, in civilibus autem, cum minoris momenti ageretur controversia, testes advocabant (d). Saxones & Suevi homines proprios vilio-

S

vilio-

(a) l. 7. ff. de probat. l. 8. Cod. de servis. cfr. NOODT Prohab. Juris Lib. I. c. XIII. §. 15.

(b) Capit. a. 744. c. 15. Capit. Caroli M. Lib. VI. c. 159. 352.

(c) Leges Burgund. Tit. LX. c. 3.

(d) Digna est Juris Wisigothici dispositio de qua nonnulla hic exscribamus. Ita autem ibi Lib. II. Tit. IV. l. 4. Servo penitus non credatur, si super aliquem crimen objecerit -- exceptis servis nostris, qui ad hoc regalibus servitiis mancipantur, ut non immerito Palatinis officiis bonorentur, id est, Stabulariorum, Gillonariorum, Argentariorum, coquorum quoque præpositi; vel si qui præter hos superiori ordine vel gradu præ-

viliores in levioribus caussis, Ministeriales autem in omnibus, tribus tantum exceptis, si nimirum de vita & corpore, aut existimatione, aut universis bonis liberorum hominum quæreretur, testes producendos permiserant (a). Et re quidem summatim spectata, servorum qui masculini essent

cedunt, - - quibus utique vera dicendi vel testificandi licentia, sicut & ceteris ingenuis hac lege conceditur. De reliquis autem ad Palatinum officium pertinentibus, quicumque aliquem ad testimonium crediderit advocandum, non aliter ei fides accommodabitur, nisi regie potestatis electio justa & honesta permiserit esse credendum, quod ille a se noverit esse testificandum. Et porro ibd. l. 9. Quia ergo multoties inter ingenuos reperitur exorta cades, et nullus adesse ingenuus, qui cædis ipsius patefaciat evidenter scelus; ideo si nullus ingenuorum adfuerit, credi servis omnino oportebit, ut qualiter inter eos cæsis facta constiterit, agnosci eisdem testificantibus possit. Verum quia & interdum justitiæ cognitio deperit - - tunc credi permittimus servis cum ingenui nullatenus adfuerint, qui aut vicini sunt, aut de re qua agitur cogniti habeantur. Certe nec de aliis caussis, nec de majoribus rebus esse sibi credendum sciant, nisi de minimis quibuscunque rebus ac de terris aut vineis, vel de ædificiis, quæ non grandia esse constiterint, propter quod solet inter heredes aut vicinos possessores instantia exoriri. Non tamen illis aliter credi poterit, nisi & ab omni crimine alieni exstiterint & gravi oppressi paupertate non fuerint.

(a) *Spec. Saxon Lib. III. Art. 19. Doch so mag des Reichs Dienstman uber den schöppenbaren freyen Man weder urtheil finden, noch Gezeuge sein, do es ihm an seinen Leib, oder an sein Ebre, oder an sein gesundt gehet, oder an sein Erbe. Similiter Specul. Suevic. c. 20. 2. 3. Aber die Dienstman - - die mügent dreyer ding über frey Leut nit gezeugen seyn: Das es an iren Leybe, oder an ir Ebre, oder an ir Erbgut. etc. cap. 78. ibd. & KRESSIUS ad Artic. 64. Constit. Crim. Carol. p. 195.*

sexus, favorabilior multo qua testimoniū perhibendi facultatem, quam ingenuarum feminarum fuit conditio, utpote quarum fidei, oblitterata licet jam dudum pristinae servitutis memoria, sexus lubricitas tantopere obstabat; & quas insuper in Tribunalium atriis bonas consumere horas non satis decere videbatur. Quod autem in finitimis gentibus, idem & in nostra acciderat. Pedetentim nempe mancipia, quibus ante feroces ingenui obscuram aliquam invidebant humanitatis umbram, ad eam forensis personae excreverant dignationem, ut, quantumvis sacramentalium numero & actibus, qui juris desiderarent sollennitatem, manerent exclusi, habiles tamen censerentur, quibus, dum alii magis idonei non suppetere, de iis, quorum ipsi sensibus suis notitiam hausissent, testimoniū dictio, ad legitimum probationis effectum concederetur. Saltem *Jus Uplandicum*, quale ex revisione Regis *BIRGERI Magni* filii ad nos pervenit, ubi de oculatis agitur testibus, eos qui in loco facinoris praesentes erant, & ingenuos quidem ac cespitales, si eorum copia esset, producendos dicitur (a), manifesto argumento, si tales haberi non possent, servilis etiam fortunae homines, qua legalem aestimationem jam tum illis exaequatos, testes admittendos fuisse. Idem praeterea *Legisterium*, pariter ac *Sudermanicum*, sub auspiciis Regis *MAGNI Erii* digestum ac emendatum, una cum *Westmannico* ac *Helsingico*, licet feminarum testimonia ad certas causas, easque sat paucas, re-

(a) XI. 4. 5. *ThingmB. UplL. All bredha vitni skulu thár tagas sum gárning górs. Allir Edha the agu fyllas med frálsum mannum - - hvar þan þem kan fa. cfr. IX. 7. ibd. All vitnismal agu vara vofast. - - Ebvar Mahber giter vitnum ápte finum vilja akallat.*

restringant, fervorum tamen testimoniis non alium ponunt
limitem, quam ut, nonnisi deficientibus ingenuis, ad eo-
rum fidem licita esset provocatio (a). Unde & ab eo fere
tempore horum voces in Judiciis frequentius auditæ, cum
contra, sub ipso exitu sæculi proxime præterlapsi, gravis
adhuc incideret deliberatio, an & quousque seminarum te-
stimonia in foro essent recipienda (b).

(a) XI. ThingmB. UplL. in pr. IX. 2. ThingmB. SudermL.
*Hvar sum man skal sökia annun med vitnum, ther han ej är
takin vidber, - - - thät skal han göra med frälsum mannum ok
fridvitnum Thässen vitnen skulu bygdfast vara, um inlaxfä,
bygdha skäl, Lofsvitne, Landsvitne ok Köpvitne, ok Lysninga-
vitne &c.* quo in primis ex loco discitur ingenuitatis requisi-
tum hoc jam tempore ad solos sacramentales, quippe quo-
rum in criminibus non-manifestis præcipuus erat usus; cesp-
italitatis autem ad testes in causis civilibus ibidem enume-
ratis quodammodo fuisse restrictum. cfr. XXVI. ThingmB.
WestmL. XII. ThingmB. HelsL.

(b) Vid. K. Åbo HofR. underd. Betänck. om Quinnors vit-
nesm d. 18 Octob. 1684. K M. Resol. d. 20 Decemb. 1697.
cfr. ARNELL ad VIII. KunB. StL. p. 31.